

DOI 10.31865/2414-9292.24.2025.353741

УДК 316.77:004.77

ТРАНСФОРМАЦІЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Максим Ябуров

Старший викладач кафедри іноземних мов
Одеського національного економічного університету

Одеса, Україна

ORCID ID 0000-0002-5997-1464

iaburovm@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто особливості трансформації міжкультурної комунікації в умовах цифрової епохи. Обґрунтовано, що стрімкий розвиток цифрових технологій, соціальних мереж і платформ дистанційної взаємодії суттєво змінює форми, канали та динаміку міжкультурного спілкування. Проаналізовано ключові тенденції цифровізації комунікативних процесів, зокрема зростання швидкості інформаційного обміну, зменшення ролі традиційних невербальних сигналів та поширення нових форматів онлайн-взаємодії. Визначено основні виклики цифрової міжкультурної комунікації, серед яких – ризики семантичних викривлень, різне трактування цифрового етикету, мовні бар'єри попри використання автоматизованого перекладу та ефект контекстного зсуву. Окреслено перспективи розвитку міжкультурної комунікативної компетентності в умовах цифрового середовища та підкреслено необхідність формування цифрової міжкультурної грамотності як важливої складової професійної підготовки сучасної особистості.

Ключові слова: міжкультурна комунікація; онлайн-взаємодія; цифровий етикет; інформаційний обмін.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, поширення глобальних цифрових платформ та інтенсифікація процесів цифровізації суспільства зумовлюють глибокі трансформаційні зміни у сфері міжкультурної комунікації. У сучасних умовах міжкультурна взаємодія дедалі частіше відбувається не у традиційному безпосередньому форматі, а в опосередкованому цифровому середовищі – через соціальні мережі, месенджери, відеоконференції, онлайн-спільноти та інші цифрові канали. Це принципово змінює характер комунікативних процесів, структуру повідомлень, швидкість обміну інформацією та механізми інтерпретації смислів представниками різних культур.

Цифрове середовище, з одного боку, істотно розширює можливості міжкультурної взаємодії, сприяє подоланню географічних бар'єрів, демократизації доступу до комунікації та формуванню глобальних мереж співпраці. З іншого боку, воно породжує низку нових викликів і ризиків. Серед них особливої уваги потребують зниження ролі традиційних невербальних маркерів, зростання ймовірності семантичних викривлень, культурно зумовлені відмінності у трактуванні цифрового етикету, а також феномен так званого

«контекстного колапсу», коли повідомлення сприймається різними аудиторіями поза первинним культурним контекстом.

Додаткової складності міжкультурній комунікації в цифрову епоху надає активне використання автоматизованих перекладацьких сервісів і алгоритмів штучного інтелекту. Попри їхню ефективність у подоланні мовних бар'єрів, вони не завжди коректно передають культурно марковані значення, прагматичні відтінки висловлювань та комунікативні наміри мовців. У результаті зростає ризик міжкультурних непорозумінь навіть за формально правильно перекладеного тексту.

Водночас цифрова трансформація комунікації змінює вимоги до міжкультурної компетентності сучасної особистості. Якщо раніше ключовим було знання норм і цінностей іншої культури в умовах безпосереднього контакту, то сьогодні дедалі більшої ваги набувають навички цифрової міжкультурної грамотності, уміння інтерпретувати мультимодальні повідомлення, розуміти специфіку онлайн-дискурсу та адаптувати власну комунікативну поведінку до різних цифрових платформ.

Незважаючи на зростання кількості досліджень у галузі міжкультурної комунікації, проблема її комплексної трансформації під впливом цифровізації залишається недостатньо систематизованою у вітчизняному науковому дискурсі. Потребують подальшого уточнення як теоретичні засади цифрової міжкультурної взаємодії, так і практичні механізми підвищення її ефективності в умовах глобального мережевого суспільства.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває необхідність комплексного наукового осмислення особливостей трансформації міжкультурної комунікації в цифрову епоху, виявлення ключових чинників, що впливають на її результативність, а також окреслення перспектив формування цифрової міжкультурної компетентності як важливої складової професійної та соціальної успішності сучасної людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика міжкультурної комунікації протягом останніх десятиліть посідає важливе місце у вітчизняному та зарубіжному науковому дискурсі, що зумовлено поглибленням глобалізаційних процесів, активізацією міжнародної мобільності та стрімким розвитком цифрових технологій. Зростання інтенсивності контактів між представниками різних культур актуалізувало потребу в комплексному теоретичному осмисленні механізмів міжкультурної взаємодії, умов її ефективності та факторів, що зумовлюють комунікативні бар'єри. У науковій літературі міжкультурна комунікація розглядається як складний багатовимірний феномен, що поєднує лінгвістичні, соціокультурні, психологічні та прагматичні компоненти. Так, Т. Атрощенко (2016) підкреслює важливість теоретичного осмислення процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців у контексті сучасних освітніх трансформацій.

Теоретичне підґрунтя дослідження міжкультурної комунікації було закладено у працях класиків цього напрямку, які розробили базові підходи до

розуміння впливу культури на комунікативну поведінку. У сучасному українському науковому дискурсі ця проблематика також активно розвивається. Зокрема, І. Філіппова (б. р.) розглядає міжкультурну компетентність як важливе завдання університетської освіти та наголошує на необхідності формування здатності студентів ефективно взаємодіяти в умовах культурного різноманіття.

Вагомий внесок у дослідження формування міжкультурної компетентності студентів здійснила О. Пришляк (2019), яка акцентує увагу на ролі освітнього середовища закладів вищої освіти у розвитку міжкультурної взаємодії. Дослідниця підкреслює, що ефективна комунікація між представниками різних культур передбачає не лише мовну підготовку, але й формування соціокультурної обізнаності та міжкультурної чутливості. Питання інтеграції міжкультурної компетентності у структуру професійної підготовки сучасних фахівців детально аналізує О. Резунова (2021). Авторка розглядає міжкультурну компетентність як необхідну складову професійної компетентності, що забезпечує успішну комунікацію у глобалізованому суспільстві.

У контексті професійної підготовки окремих спеціалістів значний інтерес становить дослідження О. Рембач (2017), у якому авторка розглядає особливості формування міжкультурної компетентності майбутніх юристів у процесі навчання іноземної мови. Дослідниця підкреслює, що поєднання мовної та культурної підготовки сприяє формуванню здатності майбутніх фахівців до ефективної міжкультурної комунікації. Проблематику міжкультурної компетентності у сфері державного управління досліджує М. Лилик (2023). Авторка виділяє основні підходи до формування міжкультурної компетентності фахівців публічного управління та наголошує на важливості врахування культурного різноманіття у процесі управлінської діяльності.

У сучасних дослідженнях також приділяється значна увага використанню інноваційних методів навчання. Так, І. Томашевська (2023) підкреслює, що застосування інтерактивних та цифрових освітніх технологій сприяє ефективнішому формуванню міжкультурної компетентності студентів та розвитку їхніх комунікативних навичок.

Актуальні аспекти підготовки майбутніх перекладачів до міжкультурної комунікації розглядає І. Шуляков (2024). Дослідник підкреслює значення системного підходу до формування міжкультурної компетентності перекладачів, оскільки саме ця компетентність забезпечує успішність міжкультурної комунікації у професійній діяльності.

Отже, аналіз сучасних наукових праць засвідчує зростання інтересу дослідників до проблем формування міжкультурної компетентності та розвитку міжкультурної комунікації в умовах глобалізації та цифровізації суспільства. Водночас науковці наголошують на необхідності подальших досліджень, спрямованих на уточнення теоретичних засад і розроблення ефективних методик формування міжкультурної компетентності в сучасному освітньому просторі.

Формулювання цілей статті. Метою статті є комплексне теоретико-аналітичне осмислення трансформації міжкультурної комунікації в умовах

цифрової епохи з урахуванням сучасних технологічних, соціокультурних та дискурсивних змін, а також виявлення ключових чинників, що визначають ефективність міжкультурної взаємодії в цифровому середовищі. Особлива увага приділяється з'ясуванню того, яким чином цифровізація комунікативного простору модифікує традиційні механізми кодування та декодування повідомлень, трансформує роль контексту, невербальних маркерів і прагматичних параметрів спілкування між представниками різних культур.

Для досягнення поставленої мети передбачається розв'язання комплексу взаємопов'язаних наукових завдань. Насамперед необхідно уточнити теоретичні засади міжкультурної комунікації з урахуванням сучасних умов цифрової трансформації суспільства, систематизувати основні підходи до трактування міжкультурної комунікативної компетентності та визначити її місце у структурі цифрової грамотності сучасної особистості. Важливим завданням є також аналіз специфіки цифрово опосередкованої міжкультурної взаємодії, зокрема змін у каналах комунікації, темпоральних характеристиках обміну інформацією, рівні мультимодальності та ступені контекстуальності онлайн-дискурсу.

Окрему увагу в межах дослідження приділено виявленню основних викликів і ризиків, що супроводжують міжкультурну комунікацію в цифровому середовищі. Йдеться, зокрема, про проблему семантичних викривлень у процесі онлайн-спілкування, культурно зумовлені відмінності в інтерпретації цифрового етикету, обмеження автоматизованого перекладу, а також феномен «контекстного колапсу» в глобальних мережевих спільнотах. Важливим дослідницьким завданням є визначення того, якою мірою зазначені фактори впливають на якість міжкультурного порозуміння та ефективність комунікативної взаємодії.

Крім того, у статті передбачається окреслити роль цифрової міжкультурної компетентності як інтегративної характеристики сучасного комуніканта, що поєднує культурну чутливість, мовну підготовку, цифрову грамотність і навички адаптивної поведінки в онлайн-середовищі. У цьому контексті важливим є визначення перспективних напрямів її формування в освітньому та професійному середовищах.

Завершальним завданням дослідження є узагальнення виявлених тенденцій трансформації міжкультурної комунікації в цифрову епоху та окреслення перспектив подальших наукових розвідок у цьому напрямі. Реалізація поставлених цілей і завдань має сприяти поглибленню теоретичного розуміння цифрової міжкультурної взаємодії та виробленню практичних орієнтирів для підвищення ефективності комунікації в умовах глобалізованого мережевого суспільства.

Результати дослідження. У результаті проведеного теоретико-аналітичного дослідження встановлено, що цифровізація сучасного комунікативного простору спричиняє багатовимірну трансформацію міжкультурної комунікації, яка проявляється на структурному, функціональному, прагматичному та соціокультурному рівнях. Отримані

результати підтверджують, що міжкультурна взаємодія в умовах цифрової епохи набуває нових характеристик, пов'язаних із медіацією технологічними платформами, зростанням мультимодальності комунікації та зміною ролі контексту у процесах інтерпретації повідомлень.

Передусім встановлено стійку тенденцію до переміщення значної частини міжкультурних контактів у цифрове середовище. Порівняльний аналіз офлайн та онлайн форматів взаємодії засвідчив, що соціальні мережі, месенджери, платформи відеоконференцзв'язку та глобальні онлайн-спільноти формують новий тип міжкультурного дискурсу. Цей дискурс характеризується високою швидкістю циркуляції інформації, асинхронністю комунікації, розмитістю часових і просторових меж взаємодії, а також підвищеним рівнем мультимодальності повідомлень. Встановлено, що зазначені характеристики водночас розширюють можливості міжкультурного діалогу та підвищують складність досягнення взаєморозуміння між комунікантами.

Результати дослідження свідчать, що одним із ключових наслідків цифрової трансформації є зміна співвідношення вербальних і невербальних засобів комунікації. У традиційному безпосередньому спілкуванні значну частку інформації передають паралінгвістичні та екстралінгвістичні сигнали – міміка, жести, інтонація, проксемика. В умовах цифрового середовища ці канали частково редукуються або опосередковуються технічними інтерфейсами. Водночас виявлено активну компенсацію втраченої невербальності за рахунок використання графічних маркерів – емодзі, стікерів, реакцій та інших візуальних елементів. Дослідження показало, що такі компенсаторні засоби не мають універсальної семантики й демонструють культурно зумовлену варіативність інтерпретацій, що підвищує ризик міжкультурних комунікативних збоїв.

Окремим важливим результатом стало встановлення зростання регулятивної ролі цифрового етикету в міжкультурній онлайн-взаємодії. Виявлено, що норми мережевої поведінки суттєво різняться залежно від культурного контексту користувачів. Зокрема, зафіксовано варіативність у таких параметрах, як ступінь формальності електронної комунікації, допустимість використання неформальних маркерів у професійному листуванні, очікувана швидкість відповіді в месенджерах, прийнятність прямої критики у публічних цифрових просторах. Встановлено, що нехтування цими культурно зумовленими відмінностями часто призводить до комунікативних непорозумінь навіть за умов граматично та лексично коректного мовлення.

У ході дослідження також підтверджено наявність феномену «контекстного колапсу» як системної характеристики цифрової комунікації. Виявлено, що публічність і масштабованість онлайн-платформ значно ускладнюють контроль над адресністю повідомлення. У результаті висловлювання, орієнтоване на певну культурну аудиторію, може інтерпретуватися представниками інших культурних груп поза первинним контекстом. Це підвищує ймовірність прагматичних зсувів, хибних інтерпретацій і міжкультурних конфліктів.

Важливим результатом дослідження стало уточнення ролі автоматизованих перекладацьких технологій у сучасній міжкультурній взаємодії. Аналіз показав, що системи машинного перекладу істотно знижують бар'єри первинного порозуміння та сприяють розширенню глобальної комунікації. Водночас встановлено їхню обмежену здатність до адекватної передачі культурно маркованих одиниць, іронії, імпліцитних смислів, прагматичних інтенцій мовця та дискурсивних відтінків. Це підтверджує тезу про те, що технологічна медіація не усуває потреби у розвитку власне міжкультурної компетентності комунікантів.

У процесі дослідження виявлено, що цифрове середовище суттєво підвищує значущість мультимодальної грамотності як складника міжкультурної компетентності. Сучасний комунікант має інтерпретувати не лише текстові повідомлення, а й комплекс візуальних, аудіальних і графічних сигналів, які можуть мати культурно специфічне навантаження. Встановлено, що недостатній рівень мультимодальної інтерпретації корелює зі зростанням комунікативних непорозумінь у міжкультурному онлайн-спілкуванні.

Разом із ризиками дослідження зафіксувало і значний позитивний потенціал цифровізації міжкультурної комунікації. Зокрема, встановлено, що цифрові платформи істотно розширюють доступ до міжкультурного досвіду, сприяють формуванню транскультурних професійних і освітніх мереж, активізують міжнародну академічну мобільність і створюють умови для швидкого поширення культурних практик. Виявлено тенденцію до зростання частоти міжкультурних контактів навіть серед користувачів, які раніше не мали можливості брати участь у міжнародній комунікації.

Узагальнення результатів дозволило також виокремити нову інтегративну характеристику сучасного комуніканта – цифрову міжкультурну компетентність. Встановлено, що вона формується на перетині трьох ключових компонентів: культурної чутливості, мовної підготовки та цифрової грамотності. При цьому саме здатність адаптувати комунікативну поведінку до специфіки різних цифрових платформ визначає ефективність міжкультурної взаємодії в умовах мережевого суспільства.

Дослідження показало, що ефективність міжкультурної комунікації в цифрову епоху дедалі менше залежить виключно від рівня володіння іноземною мовою і дедалі більше – від уміння інтерпретувати контекст, враховувати культурну варіативність цифрових норм, розуміти прагматику онлайн-дискурсу та керувати власною цифровою репрезентацією. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність інтеграції компонентів цифрової міжкультурної грамотності в освітні програми, професійну підготовку та корпоративні комунікативні стратегії.

Висновки. Таким чином, отримані результати підтверджують, що цифровізація не лише розширює технічні можливості міжкультурної взаємодії, а й глибоко трансформує її когнітивні, прагматичні та соціокультурні механізми. Це зумовлює потребу подальшого теоретичного переосмислення класичних

моделей міжкультурної комунікації та розроблення нових підходів, адаптованих до реалій глобального цифрового середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атрощенко, Т. О. (2016). Теоретичні основи процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців: зарубіжний досвід. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*, (2(39)), 11–14.
2. Лилик, М. В. (2023). Підходи до формування міжкультурної компетентності фахівців публічного управління. *Демократичне врядування*, 2(32), 137–147. <https://doi.org/10.23939/dg2023.02.137>
3. Пришляк, О. Ю. (2019). Формування міжкультурної компетентності студентів у закладах вищої освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII(84), Issue 207, 35–38.
4. Резунова, О. С. (2021). Міжкультурна компетентність як необхідна складова професійної компетентності сучасного фахівця. *Scientific Review*, 1(73), 28–40.
5. Рембач, О. О. (2017). Формування міжкультурної компетентності майбутніх юристів у процесі навчання іноземної мови. *Університетські наукові записки*, (63), 387–400.
6. Томашевська, І. (2023). Формування міжкультурної компетентності: проблеми використання інноваційних методів навчання. *Acta Paedagogica Volynienses*, (6), 19–23. <https://doi.org/10.32782/apv/2023.6.3>
7. Філіппова, І. Ю. (б. р.). Формування та розвиток міжкультурної компетентності як важливе завдання університетської освіти. *INFORUM*. URL: <https://www.inforum.in.ua/conferences/12/8/56>
8. Шуляков, І. М., Зінченко, О. А., Колодіна, Л. С. (2024). Дослідження значення та методів формування міжкультурної компетентності у майбутніх перекладачів для успішної комунікації. *Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 2(30), 1448–1458.

TRANSFORMATION OF INTERCULTURAL COMMUNICATION IN THE DIGITAL AGE

Maksym Yaburov

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages

Odesa National Economic University

Odesa, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-5997-1464

iaburovm@gmail.com

Abstract. The article examines the transformation of intercultural communication under the conditions of the digital age, with a focus on the multidimensional changes occurring at structural, functional, pragmatic, and sociocultural levels. The rapid development of information and communication technologies, the proliferation of global digital platforms, and the intensification of digitalization processes have fundamentally altered the forms, channels, and dynamics of intercultural interaction. The study analyzes key trends in the digitalization of communicative processes, including the acceleration of information exchange, the reduction of traditional nonverbal cues, and the emergence of new formats of online interaction. A comparative analysis of offline and online communication reveals that social networks, messengers, video conferencing platforms, and global online communities generate a new type of intercultural discourse characterized by high information circulation speed, asynchronous interaction, and increased multimodality.

The article identifies the main challenges of digital intercultural communication, among which

semantic distortions, culturally conditioned differences in the interpretation of digital etiquette, limitations of automated translation systems, and the phenomenon of “context collapse” are highlighted. The research substantiates the concept of digital intercultural competence as an integrative characteristic of the contemporary communicant, formed at the intersection of cultural sensitivity, language proficiency, and digital literacy. It is argued that the effectiveness of intercultural communication in the digital era increasingly depends not solely on foreign language proficiency but on the ability to interpret multimodal messages, navigate platform-specific norms, and manage one’s digital representation across diverse cultural contexts. The findings underscore the necessity of integrating digital intercultural literacy into educational curricula and professional training programs as a critical component of modern communicative competence.

Keywords: intercultural communication; online interaction; digital etiquette; information exchange.

REFERENCES

1. Atroshchenko, T. O. (2016). Teoretychni osnovy protsesu formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv: zarubizhnyi dosvid [Theoretical foundations of the process of forming intercultural competence of future specialists: Foreign experience]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: Pedagogika. Sotsialna robota*, 2(39), 11–14. [in Ukrainian]
2. Fylippova, I. Yu. (n.d.). *Formuvannia ta rozvytok mizhkulturnoi kompetentnosti yak vazhlyve zavdannia universytetskoï osvity* [Formation and development of intercultural competence as an important task of university education]. INFORUM. <https://www.inforum.in.ua/conferences/12/8/56> [in Ukrainian]
3. Lylyk, M. V. (2023). Pidkhody do formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti fakhivtsiv publichnoho upravlinnia [Approaches to forming intercultural competence of public administration specialists]. *Demokratychnе vriaduvannia*, 2(32), 137–147. <https://doi.org/10.23939/dg2023.02.137> [in Ukrainian]
4. Pryshlyak, O. Yu. (2019). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti studentiv u zakladakh vyshchoï osvity [Formation of intercultural competence of students in higher education institutions]. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VII(84, Issue 207), 35–38. [in Ukrainian]
5. Rembach, O. O. (2017). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti maibutnikh yurystiv u protsesi navchannia inozemnoi movy [Formation of intercultural competence of future lawyers in the process of foreign language learning]. *Universytetski naukovi zapysky*, (63), 387–400. [in Ukrainian]
6. Rezunova, O. S. (2021). Mizhkulturna kompetentnist yak neobkhidna skladova profesiinoï kompetentnosti suchasnoho fakhivtsia [Intercultural competence as a necessary component of professional competence of a modern specialist]. *Scientific Review*, 1(73), 28–40. [in Ukrainian]
7. Shuliakov, I. M., Zinchenko, O. A., & Kolodina, L. S. (2024). Doslidzhennia znachennia ta metodiv formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti u maibutnikh perekladachiv dlia uspishnoi komunikatsii [Research on the significance and methods of forming intercultural competence in future translators for successful communication]. *Scientific Innovations and Advanced Technologies*, 2(30), 1448–1458. [in Ukrainian]
8. Tomashevskya, I. (2023). Formuvannia mizhkulturnoi kompetentnosti: problemy vykorystannia innovatsiinykh metodiv navchannia [Formation of intercultural competence: Problems of using innovative teaching methods]. *Acta Paedagogica Volynienses*, (6), 19–23. <https://doi.org/10.32782/apv/2023.6.3> [in Ukrainian]

Матеріали надійшли до редакції
03.10.2025 р.